

Култура • Изкуство • Политика

Нова ЕВРОПА

Година V, кн. 10
Verzandpostamt Leipzig 10

Тезисът бункер за дългобурно оръдие, построено от
организацията Тодт на атлантическото крайбрежие

28. май 1943 год.
Цена 3 лева. Für Deutschland 40 Pf.

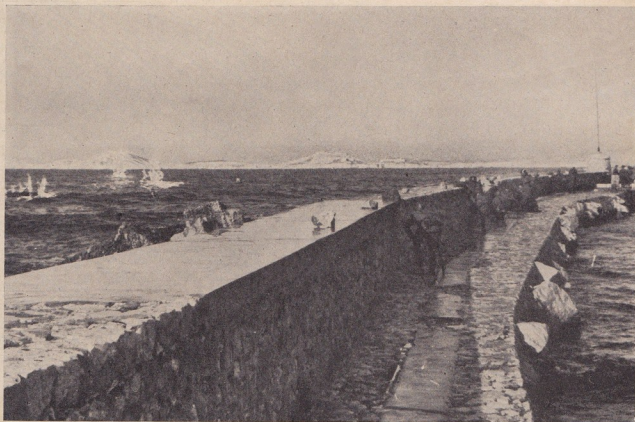
ФРАНЦИЯ И ЕВРОПА

Проф. д-ръ Фридрихъ Гримъ

Никой французинъ не е вече чуждъ на съзнанието, че трѣбва да се дойде и ще се дойде до единъ новъ редъ въ Европа, макаръ и мнозина да отричатъ привидно това. Сжщо така всички французи съзнаватъ, че Франция трѣбва да направи всички усилия да заеме въ нова Европа заслуженото мѣсто, което ѝ се пада въз основа на нейното историческо минало. Великото историческо превръщение, което днесъ се извършва съ неудържимъ устремъ не само въ Европа, но и въ цѣлия свѣтъ, постепенно се схваща и отъ маситѣ въ Франция. Французитѣ започватъ да разбиратъ, че старитѣ идеи, които като вѣчни закони направляватъ отъ столѣтия наредъ възнишия и вътрешния политически животъ на Франция, сж превъзможнати веднажъ за винаги и че днесъ си проправятъ пътъ свършено нови идеи, които слагатъ началото на

една нова епоха, въ която Франция ще трѣбва да съгласува съ нови закони своето приобщаване къмъ новия редъ.

Свѣтътъ се организира днесъ все по-ясно въ голѣми жизнени пространства. Америка и Азия до голѣма степенъ сж постигнали вече тази организация въ голѣми стопански пространства и сж днесъ на пътъ да приключатъ окончателно този процесъ. Европа, обаче, която въ сравнение съ тѣзи два континента и безъ това е по-малка, не може повече да си позволява лукса да сжествува раздѣлена на множество отдѣлни държави, нации, страни и племена, които, откъснати едни отъ други чрезъ митнически граници, затруднения въ търговията и други изкуствени прѣчки, взаимно си причиняватъ повече трудности отколкото да си подпомагатъ взаимно чрезъ сътрудничество помежду си.

Упражнение на една германска заставка на французкия брягъ на Сръдиземноморе

Колкото и ценно да се явява многообразието в живота на отделните европейски народи, колкото и желателно да е запазването в културно отношение на характерните особености на различните европейски нации, толкова по-необходимо се явява от друга страна едно сплотяване и обединяване на силите на Европа в стопанско, съобщително и политическо отношение, разбирателство и изглаждане на противоречията, както и избягването на войните — които между европейските народи не сж нищо друго освен граждански войни —, за да се дойде по такъв начин до общо сътрудничество на всички народи, обединени в една единна Европа. Това е законът на историческото развитие; това е повелята на европейския напредък и никой не ще бже в състояние да спре това развитие.

След епохата на свободните градове, княжествата и миньаторните държави в Европа последва епохата на националните държави. Франция имаше щастието да осъществи своето национално единство три столетия по-рано от Германия. Останалите европейски национални държави се оформят по-късно. Една от последните постига своето обединение Италия, а най-насетне, след много тежки борби и Германия. На Бисмарк се удаде, след братоубийствената война през 1866 г. между Австрия и Пруссия, да примири отделните нърмски племена в компромисния съюз на един малък германски Райх, който в съюз с Австрия подготви пътя на великогерманското единство, което днес е вече завършено. Тъй както това стана нъркога, така сега, след завършването на тази война, която би тръбвало да остане последната война между европейски народи, ще бже установен един нов ред в Европа, който ще въдвори веднаж за винаги примиряването и обединяването на европейските нации.

Задъ войната, която се води днес и която

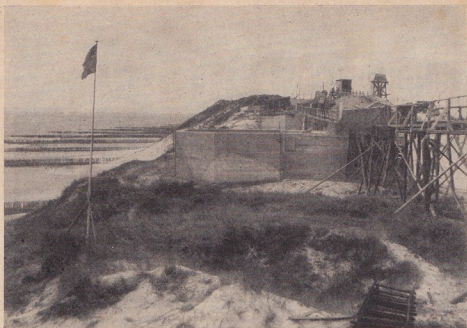
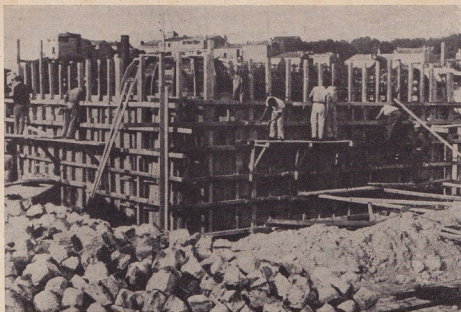

Foto: I.K. Dr. Saitovskiy

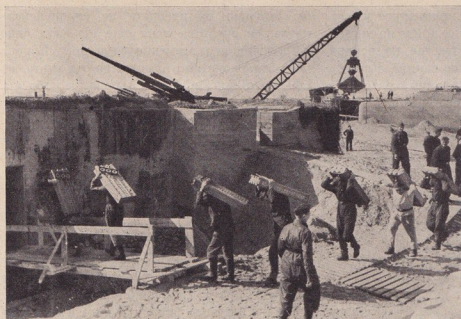
Привършване на една-фортификационна постройка на атлантическото крайбрежие

ще завърши с победата на европейската кауза, се очертава ясно още от сега една по-далечна цел: именно една нова Европа под ръководството на силите от осята, в която всички европейски народи ще работят заедно като членове на едно общо семейство за благо на всички.

Този исторически процес се разбира днес много добре и в Франция. Действително има и днес още известни срѣди в Франция, които от поколения наред сж били винаги представители на един „интегрален национализъм“, на „класическата“, „традиционната“ или „историческата“ политика на Франция и които виждат в борбата срещу „заклетия враг“ Германия един „въвчен закон“ и „неприкосновена догма“ на всяка френска политика. Затова и никак не е чудно, дето Шарл Морас издигна като девиз на движението „Аксонът франсез“ паролата „само Франция“. Тъзи срѣди, обаче, които от 1870 до 1914 г. се явяваха като носители и подбудители на мисълта за реванш и за които дори Версайският диктат изглеждаше премного мекъ, днес вече сж загубили своето подавяващо влияние в елита на френския народ. Френският народ в своето болшинство съзнава ясно, че тъкмо тази националистическа идеология, към която мнозина се придържаха, считайки това за свой дълг на родолюбие, бже, която доведе Франция до провала, тъй като тя бѣ

Триумф на немското фортификационно изкуство. Пълна закрила на Европейския континент от сръбчу неприятелско нашествие. Работници от организацията Тотът при работа

Изобилно снабвяване с миниици за току-що завършения укрепен пункт. Съ такива бункери е осяано цялото крайбрежие на Атлантика

използвана от чужди на френския народ интереси. Това беше така още през войната от 1914/18 г.; това се разкри още по-очевидно и през войната от 1939 г. Когато Мандел и Леон Блуа като представители на международното еврейство, Кашен като представител на болшевиизма и Рейно като представител на английската плутократия насъскаха през 1939 г. националните сили на Франция към една еврейско-плутократическа и болшевишка война против Германия, тогава

народи. Рицарското държание на германския водач спрямо разгромена Франция срещна сега радушен отклик всрѣд френския народ. Доказа се най-сетне, че не сж били напразни многократните усилия от страна на Германия за разбирателство съ Франция.

Лавал, който завърши ликвидацията на френския парламентаризъм и като пръв сътрудник на маршал Петенъ направи всичко за създаването на новата френска държава, е човѣктъ, който повече от всички

настѣжи най-сетне крушенieto на онази традиционна политическа идея въ класическата политика на Франция, която французитѣ от край време наричатъ „заветъ на Ришелъ“.

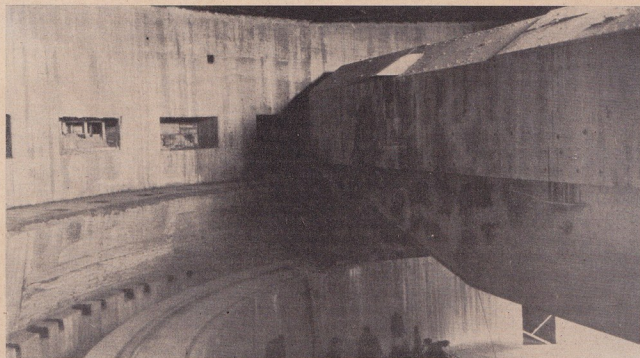
Обиитѣ врагове на Европа сж разпознати вече и въ Франция. Французитѣ си спомнятъ като вчера за всички онѣзи интриги и подстрекателства, които предшествуваха избухването на днешната война. Поколѣнието, което бѣше преживѣло и първата свѣтова война, съзна по-скоро отъ всички други, кои сж истинските виновници за днешната война и кои бѣха най-много заинтересувани отъ нея. Когато германските войници дойдоха въ Франция и френският народъ ги видѣ да се държатъ почтено, лоялно и винаги готови да помогнатъ на населението, съ една дума съвсемъ други, а не както ги представяше англо-еврейската пропаганда, тогава за първи пътъ и въ френския народъ покълна и си проби пътъ чувството за обща съдба на европейските

други се ръководеше от съзнанието, че възстановяването на Франция ще бъде възможно само в сътрудничество с Германия. Във Монтоарь маршалът Петен се обяви открито за това сътрудничество. В последствие се дойде, за съжаление, до печалните събития от 13 декември 1940 г., които дълго време подкопаваха доверието, необходимо за провеждането на едно подобно сътрудничество. Днес Лавал е отново шеф на френското правителство. Със това политиката от Монтоарь отново придоби своето пълно съдържание. Тази политика означава едно драговолно приобщаване към новия ред в Европа.

Франция се намира на кръстопът. Тя трябва веднаж за винаги и окончателно да реши, дали ще продължава да държи на традицията на вечно германо-френска вражда или ще избере принципа на сътрудничеството с Германия в рамките на един нов европейски ред. Пред този избор Франция е поставена в същност още от 1919 г. насам. Голем брой статии и трактати са писани досега на тази тема, обаче в повечето от тях в миналото липсваше едно правилно схващане на проблемът. Така че времето между двете войни остана записано като време на пропуснатите възможности. Тук се крие дълбоката причина и обяснението на факта, че Франция не можа да си спести новата война и своя небивал погром.

Вероятно широките народни маси това се съзнава днес напълно, макар и мнозина още, ръководени от слъпо желание за противоречие и от превзет снобизъм, да слушат и сега фалшивите пророци на лондонското радио, въпреки че те добре знаят, какво това са сж щитът фалшиви пророци, които от 1936 до 1939 г. тласкаха Франция към провала. Днес, под впечатлението на загубената война и на военната окупация на страната, не е така лесно да се схване истинското настроение на френския народ спрямо проблемата за европейското сътрудничество. Човек трябва да умее да направи разлика между привидното външно държание и дълбоките чувства, които съпровождат постепенното все по-отзивчиво разбиране на тази проблема.

Идеята за единна Европа е така мощна, че тя непременно ще се наложи с стихийната мощ на една историческа революция, срещу която нищо не ще може да противостои. Това се вижда днес и в Франция, която също вече е узрела за приобщаване към тази идея. Три столетия след смъртта на Ришельо днес умира за винаги политическата идея, която правеше досега невъзможно едно френско-германско сътрудничество. Тази идея е днес превзможната от новата идея за сътрудничество между Франция и Германия в рамките на настъпващия нов ред в Европа.

Часть от вътрешността на един масивен бункер за тежка дългобойна батарея на атлантическия бряг

БЪДЕЩЕТО НА АНГЛИЯ

Настоящи тревоги и следвоенни проекти

От близу една година насам във Англия все повече се говори и разисква върху „следвоенни проблеми“. От месеци вече тѣзи разисквания сѫ станали дори предмет на официални обсъждания, а отъ началото на тази година тѣ сѫставляват сѣщо и обект на преговори между английското и североамериканското правителства. Различни слухове говорятъ дори за постигнати принципиални споразумения по различни въпроси, макаръ и да не било стигнато още до конкретни решения. Пристигащото отъ Америка твърдение, че следъ войната се замисля едно ново обезпечаване на пиратостерлинга по отношение на долара, изглежда въ всѣки случай твърде основателно. Настоящивостта на Англия да разглежда още отсега следвоенни въпроси представлява единъ забележителенъ контрастъ въ сравнение съ поведението на силитѣ отъ остана, които насочватъ всички свои усилия въ разрешаването на военнитѣ проблеми, т. е. въ пълното разгъване на едно тотално военно стопанство, като напълно съзнателно оставятъ на заденъ планъ всички следвоенни въпроси отъ стопански характеръ.

Може би има хора, които, като не могатъ да си представятъ свѣта безъ английско господство, теглятъ отъ това положение заключението, че Англия, виждайки едно предстояще свършване на войната, чувствава да е дошло времето за обсъждане на следвоеннитѣ въпроси и задачи. Такива хора, обаче, пропускатъ да взематъ предъ видъ обстоятелството, че тъкмо презъ последнитѣ седмици многобройни изявиления отъ британска страна подготвятъ английското общество за едно по-дълго времетраене на войната. Причинитѣ за това настойчиво занимание отъ английска страна съ следвоенни въпроси сѫ очевидно отъ свършено друго естество. Не увѣреностъ въ победата, а тъкмо неувѣреностъ въ нея заставя Англия да поставя още отсега, съ чувство на тревожна загриженостъ, на разглеждане проблемитѣ за неизвестното бъдеще следъ войната. Това настойчиво разискване на следвоенни въпроси се стимулира отъ загрижеността, че Англия може да загуби войната и мира. Спокойната увѣреностъ на английското обществено мнение отъ 1939 г., че Англия непременно ще „спечели“ мира, е изчезнала отдавна. Това е причината за обстоятелството, че Лондонъ е станалъ сега главниятъ центъръ за разискванията на тѣзи следвоенни проблеми и само това обяснява факта, че въ Англия тѣзи проблеми се разглеждатъ съ много по-голямъ интересъ отколкото напримѣръ въ Съединенитѣ щати. Английското правителство се опасява, че по-късно следъ свършването на войната то ще бъде слушано още по-малко отъ Съединенитѣ щати отколкото

днесъ, когато то все още е въ състояние да допринася за общото водене на войната, както и да има думата въ преговоритѣ и пазарлъцитѣ относно разпредѣленето на интереситѣ следъ войната. Английското правителство се води отъ разсъжденията, че това, което то придобие като обещание сега, не ще има нужда да уговаря по-късно при по-неблагоприятни условия.

Страхъ отъ загубване на мира

Когато Англия влѣзе въ война срещу Германия, господстващото мнение бѣше, че следъ поражението на Германия, което англичанитѣ смятаха за сигурно, Англия ще се освободи отъ единъ опасенъ конкурентъ на експортния пазаръ. По тази причина въ всички досегашни прокламирани на военнитѣ цели на Англия влизаше винаги и унищожаването на една голѣма частъ отъ германската индустрия. При обявяването на войната Англия градѣше своитѣ планове на предположението, че главната тежестъ въ воденето на войната ще бъде понесена отъ нейнитѣ съюзници на континента и че самата тя ще може да ограничи своитѣ военни усилия до единъ относително малтъкъ размѣръ, така че да може да запази мирновременната стопанска структура на своята индустрия и по-късно веднага следъ завършването на войната, когато континенталнитѣ държави ще бѣдатъ ослабени, не ще бѣдатъ способни да изнасятъ индустриални стоки и ще иматъ нужда отъ повече вносъ, английската индустрия да поеме съ още по-голяма сила своя триумфаленъ походъ на свѣтовния пазаръ. Въ всѣки случай американската конкуренция тогава още се предчувствуваше задъ всички тѣзи проекти съ голѣма застрашителностъ. Англия се надѣваше, обаче, че съ отпускането на различни преференции за смѣтка на своята империя и възъ основа на своята политическа мощъ въ свѣта, тя ще може, напълно независима въ валутно отношение, да затвърди своитѣ позиции и по този начинъ да обезпечи своята вътрешностопанска конюнктура и своето високо жизнено равнище. Но успоредно съ промѣната на военнитѣ и политически обстоятелства въ вреда на Англия, последната бѣше постепенно принудена да ревизира основно своята преценка за условията и възможноститѣ следъ войната. Така възникнаха „проблемитѣ“, върху които сега така много се разисква и спекулира.

Една важна и непредвидена промѣна въ развитието на войната бѣше за Англия преди всичко обстоятелството, че тя бѣ принудена да увеличи собственитѣ си военни усилия до единъ никога непредполаганъ размѣръ и да премине къмъ едно

цѣлостно военно стопанство, непозволяващо запазването на мирновременната стопанска структура на страната. Съ това, обаче, изчезна за Англия надеждата за очакваната преднина въ стопанско отношение, която се явяваше за англичанитѣ така сигурна следъ свършването на войната и същевременно така примамна. Съ тази промѣна въ смѣнитѣ на Англия, настѣжи едновременно едно чувствително отслабване на английския платенѣжъ балансъ. Това отслабване се характеризира съ изчерпването на златнитѣ и девизни резерви, съ разпродажбата или загубването по другъ начинъ на повечето отъ английскитѣ лихвоносни инвестиции въ чужбина и съ нарастването на задълженията къмъ Съединенитѣ щати. По този начинъ всички английски надежди за една пълна независимостъ въ валутно отношение следъ войната бидоха разклатени, особено по отношение на Съединенитѣ щати. Тѣзи надежди започнаха да ставатъ все по-илюзорни съ все по-голѣмото застрашаване на Британската империя и на Отавската система, която благодетелствуваше Англия. Същевременно Англия започна да чувствува все по-заstraшенъ и своитѣ позиции като експортна страна, на която тя градѣше надеждитѣ си за една благоприятна следвоенна конюнктура и за запазването на високото ниво на живота въ Англия. Съзнанието, че все по-голѣмото засилване на индустриалния апаратъ въ Съединенитѣ щати презъ войната ще се изрази въ едно техническо превъзходство на американската индустрия следъ войната, не можеше да се смекчи дори и отъ надеждитѣ, че следъ войната въ цѣлия свѣтъ нуждитѣ отъ стоки ще бждатъ много голѣми.

Планове и проекти

Къмъ така промѣнената преценка за конюнктурнитѣ възможности следъ войната се прибави твърде скоро и още една голѣма грижа, за която при избухването на войната никой и не бѣше помислювалъ даже, а именно грижата, която започнаха да причиняватъ все повече засилванитѣ се социалистически течения. А съ изчезването на възлаганитѣ надежди за една висока конюнктура въ износа следъ войната и съ намаляването на доходитѣ отъ английскитѣ капиталы въ чужбина, Англия ще трѣбва следъ войната да се откаже и отъ единъ по-голѣмъ вносъ, върху който се базираше досега високото равнище на живота. При едно подобно развитие на нѣщата, на Англия не ще остане нищо друго освенъ да премине къмъ едно по-голѣмо самозадоволяване, като се откаже отъ всички надежди за запазването на предшестното високо жизнено равнище. При тѣзи условия бѣ хвърлена първата искра на разискванията върху социалнитѣ проблеми следъ войната. Тѣзи разисквания бидоха подхранени твърде силно отъ разпространяването на социалистическитѣ идеи въ свѣта. Отдавна въ Англия мнозина скрпшомъ отправяха погледъ къмъ Германия и завистливо око къмъ нейното „освободено отъ конюнктурни влияния“ стопанско развитие и къмъ развой на германското народно стопанство въ благоприятна насока върхуки малкия вносъ и върхуки премахването на златния еталонъ.

Може би по-късно нѣкога ще изтѣзе напълно на яве, колко силно е било влиянието, което германскиятъ примѣръ е упражнилъ не само върху военното стопанство, но и върху и мирновременнитѣ стопански планове на Англия. Следъ влизането на Съветския съюзъ въ войната започна да се засилва въ Англия все повече и разпространяването на комунистически идеи, на които съ огледъ на военната помощ отъ Съветитѣ не можеше, както порано, да се затворятъ вратитѣ. Растящото недоволство и все по-крайното настроение на английскитѣ работнически маси поставиха ръководнитѣ срѣди въ Англия въ неприятното положение, тѣ сами на свой редъ, за избѣгване на едно по-голѣмо зло, да прогласяватъ проекта за социални подобрения, какъвто бѣ случалъ съ оповестяването на нови социални планове, както и такъва за премахване на безработицата следъ войната. Разискванията бѣха твърде ожигени особено около социалния планъ на Бивъриджъ, като при развитиѣ се полемизирало почувствува твърде ясно неприкритата оппозиция на ръководнитѣ английски индустриални и финансови кръжове. За сега този планъ следъ гласуването въ камарата на общинитѣ изглежда временно изоставенъ. Въ всѣки случай паролата, веднажъ издигната, не ще може да бжде напълно изоставена. Съ огледъ на голѣмитѣ разходи, които дори за Англия сѣ прекъснато високи, мнозина мислятъ, че осъществяването на единъ подобенъ социаленъ проектъ предполага най-малко премахването или поне ограничаването на безработицата до възможния минимумъ. Оттукъ и необходимостта да се замисли за „едно пълно мобилизиране на всички работни рѣки на страната въ националното производство“.

Социализъмъ и частна инициатива

При тѣзи обстоятелства Англия неочаквано се намѣри предъ необходимостта отъ едно основно ревизиране на всички свои стопански и социални разбирания. Днесъ може да се наблюдава едно все по-голѣмо напредване по пѣти къмъ нови идеи, а същевременно и да се видятъ отъ друга страна препятствия и оппозицията срещу тѣзи нови идеи. Ако човѣкъ се опита да си състави една обща представа за положението, че дойде до заключението, какво въ Англия е на лице стремлението да се поддържа въ бждеще една политика на пълна стопанска заетостъ на работната рѣка, сиречъ една политика на държавно ръководство на всички стопански инвестиции (въ всѣки случай не и политика на държавни инвестиции), но при възможно най-голѣмо запазване на частната стопанска инициатива. Въ това желание се криятъ всички затруднения и очевидно въ това отношение въ самата Англия съществува твърде голѣмъ скептицизъмъ. Положително въ всѣки случай е днесъ, че Англия следъ войната ще следва една съвършено друга политика въ стопанскитѣ си отношения съ чужбина: Тя ще трѣбва да поддържа единъ постояненъ режимъ на контролъ върху платенитѣ отношения съ чужбина, или съ други думи тя ще трѣбва да въведе редица ограничения, да насърчава износа

и да ограничава и контролира вноса. Откритото обявяване на английското правителство въ полза на една клирингова система след войната премахва всички възможни съмнения въ това отношение. Съ възможното въвеждане на подобни ограничения и „контролни“ мърки, обаче, се стъпва значително свободното поле на действие, което английският стопански деятел по традиция винаги е считал необходимо за разгръщането на своята стопанска инициатива. Освен това Англия ще трябва да контролира и направлява цените и надниците, за да може да осигури и вътрешния stabilitet на националната валута и конкурентно-способността на износа си. За тази цел тя ще трябва сигурно да пристъпи и към едно съответно нивелиране на печалбите и доходите. По този начин свободното поле за проявяването на частната инициатива ще се стъпи още повече. А въ случай че се окаже, какво не би била достатъчна само една политика на пълна стопанска заостъп, и че държавата не трябва да остане само като подкрепителка на стопанството, а ще има и политически интерес от едно или друго производство, тогава тя ще пристъпи към едно пълно ръководство на дигизиране на стопанството, като остави още по-малко свободно поле за проявяването на частната инициатива. Защото въ такъв случай ще трябва всичко да се ръководи отгоре, като материали, стоки и работна ръка се контингентират и контролират всецело от държавата и при мировременното стопанство, тъй както това е сега при военното стопанство. Англия напостоящем все още се надява, че ще може да си спести всички тези мърки. Никой, обаче, не въхва, че това ще бъде възможно и има мнозина, които считат, че и за Англия ще стане неизбежен пътят към германските методи на държавностопанско ръководство. Затова никак не е преувеличено твърдението, че Англия се намира пред една много трудна проблема въ връзка съ избора на един нов курс на народостопанска политика след войната, както и по отношение на сърдствата за провеждането на тази политика.

Износът като централна проблема за Англия

Англия би имала интерес само от едно: Тя се нуждае, ако желае да постигне една пълна заостъп на народното стопанство след войната и запазването на задоволително изжино равнище, при настъпното влошаване на платежния си баланс, от още по-голям износ отколкото преди войната. Р. К. Лоу, държавният подсекретарь на Форейнъ Офисъ, се изказа по този въпрос следващата таз: „Една последна от тази война ще бъде, че ние ще загубим повечето от нашите инвестиции въ задокеанските страни. Всички отъзи ища, които ние по-рано получаваше без нищо, ще получаваме въ бъдеще само, ако успеем да развием нашата външна търговия до размърки, каквито през последното столетие никогато не събили считани за възможни.“

Колкото повече, обаче, Англия ще се старае да увеличи своя износ, толкова по-малко малката

по пространство и свършено необлагодетелствуваната съ сурови материали английска метрополи ще може да следва една политика на скъпо коштуващо самозадоволяване и толкова по-малко тя ще има нужда да прибъгва до авторитарни и социалистически мърприятия. Ето защо много понятно е, че стопанските интереси на Англия изискват, щото „разрешаването на стопанските проблеми за времето след войната“ да бъде колкото се може повече за смътка на свътвония пазар, а не за смътка на вътрешния пазар. Съединените щати съ голямизят съперник на Англия въ експортната търговия. От този съперник именно, който сега е освен това и политически така важен, Англия трябва, обаче, да има необходимите обещания, които ще й трябва, за да може да запази, при промънените обстоятелства след войната, желаното голямо участие въ свътвония експорт. Несъмнено съществуват навърно още голям брой други въпроси, наредъ съ въпросът за една бъдеща клирингова система, за банкови уравнителни споразумения, за ролата на златото въ платежно и валутно отношение, за учредяването на единъ общъ валутно-уравнителен фондъ и за съотношението между курса на долара и този на лирата, които въпроси съставляват предметъ на разискване между Англия и Съединените щати. Централният въпрос образува въ всички поманати случаи проблемата за износа, който се явява занапредъ отъ жизнена важност за обединява Великбритания. Интересът на Съединените щати съ, обаче, противни на тези английски стремления. Свободенъ международен пазаръ и златенъ еталонъ съ днес паролата на Съединените щати. А това ще спомогне за едно необикновено засилване на и безъ това съществувашото стопанско и техническо надмощие по отношение на Англия. Дали Съединените щати, при своето безогледно стремление към пълно господство, биха държали смътка за обстоятелството, че Англия при едно откъсване отъ свътвония пазаръ след войната и съсърдоточаване върху вътрешния пазаръ би била принудена на социалистически експерименти, това не може да се предвиди и ще има тепърва да се покаже. Доколкото има досега указания за това, всичко говори въ всички случаи отрицателно. Защото Съединените щати си иматъ своите собствени „следовни проблеми“. Тъ също разчитатъ, за едно сполучливо разрешаване на тези проблеми, на увеличение на износа, ако и американските проблеми да не съж така вопиющи както е въ случая съ Англия. А и въобщо е съмнително, какво перспективата за една възможна социалистическа насока въ Англия би въдхнала страхъ въ Съединените щати, понеже тъ самите възприематъ въ много отношения пълтица, която съсьемъ не се придържатъ така стъпо о принципа на „десерферъ“, противно на очакванията на мнозина въ Америка. Макаръ и сегашните англо-американски преговори и разисквания върху следовни въпроси да не съж и най-малко въ състояние да управниятъ каквото и да било влияние върху разволя и изхода на войната, то все пакъ любопитно е, какво ще излъже въ края на краищата отъ тяхъ.

С. Т.

РЕМБРАНДЪ

учителъ на актьора

отъ Хайнрихъ Георге

Това бѣ презъ 1918 г. Войната, която прекарахъ четири години на западния и източния фронтъ, бѣ вече задъ мене. Наоколо ми се носѣше кипекътъ на единъ преломъ, въ който съ мъжа се ориентирахъ въ моята артистична професия. Тогава бѣхъ ангажиранъ въ голѣмия театъръ въ Франкфуртъ на Майнъ. Едва бѣхъ заловилъ тамъ кракъ, и първото посещение, което направихъ, бѣ на прочутия Щадель-музей.

За жадния за знания онова време бѣ епоха лишена отъ авторитети, въ която лозунгитѣ се надпреварваха единъ други, безъ да може да спре човѣкъ на нѣщо установено, което да вземе като образецъ. Така азъ се ровѣхъ изъ картиннитѣ галерии и чрезъ съзерцание творбитѣ на голѣми майстори се мъчехъ да се сърѣдоточа и да закрепна въ идеитѣ си. Тукъ, обаче, една картина ме така силно облада, че, сравнявайки я съ всички ценности на старогерманското или холандско

Държавниятъ артистъ Хайнрихъ Георге, авторъ на нашата статия

изкуство, последнитѣ напълно изблѣдѣха за мене.

Това бѣ „Ослѣпяването на Самсонъ“, която едва тридесетъ-годишниятъ Рембрандъ създаде въ 1936 г. Тази картина ми подеиствува като откровение. Всички преживѣлици на войната възникнаха наново предъ мене въ своя кошмаренъ ужасъ, и азъ се видѣхъ върнатъ презъ глава въ моето разколебано „Азъ“ чрезъ оня страшенъ бунтъ, въ който фигуритѣ изглеждаха вкопчени една въ друга като диви, ожесточени звѣрове.

Самсонъ доваленъ, — филистимлинитѣ надъ него! Надвигането на героя е успѣло! Болката отъ избоденото око прониква до свитото стѣпало на дѣсния му кракъ, който като страшенъ указателъ сочи къмъ Далила, която, триумфираща съ своята плячка — кърдитѣ на Самсонъ, — току що побѣгва отъ палатката.

Отъ тази картина ме лѣхна пламениятъ дѣхъ на младежнитѣ драми на Шекспиръ. Това, което ме най-вече развълнува предъ тази картина, бѣ фактътъ, че когато художникътъ я

ЕРИХЪ ЛИМПАХЪ

СВЯТА ВОЛЯ

*Богъ властествува извънъ пространство,
време!*

Всѣ да му дадемъ ний образъ се стремиме.

*Катъ Вѣчността неразтѣлимъ,
нетлененъ,*

Той отъ началото у насъ внедренъ е

Катъ святъ куписъжъ, що смъртния окривлява,

Катъ свята воля за битие по-чисто,

Въ борбата за възходъ, що ни калѣва.

И чийто зовъ възвишенъ и лжистъ е.

Преведе Сава Манолова-Унгереръ

„Ослепяването на Самсонъ“, най-драматичната картина на Рембрандъ, нарисувана въ 1636 година отъ едва 29 годишния майсторъ

бъ довършилъ, той е билъ само петъ години по-старъ отъ мене. Това ми даде потикъ да овладѣя и изясня отъ гледището на изкуството бурнитѣ кризи, които трѣбваше да превъзможна още отъ времето на Свѣтовната война. Но вънъ отъ това, тази картина ме подбуди къмъ маската на моя „Самсонъ“, която три години по-късно въплотихъ въ драмата на Ведекиндъ въ „Дойче Шаушпилхаусъ“.

По тоя начинъ образното изкуство представлява неизчерпаемъ източникъ за артиста, който търси модели за своитѣ роли. Образитѣ, които той съ открити очи проучва непосредствено отъ живота, образитѣ, съ които поезията изпълва неговата фантазия, той ги намира характеризирани по единъ майсторски начинъ въ образното изкуство.

Макаръ и лично никога да не съмъ се занимавалъ практически съ рисуване и живописъ, то все пакъ произведенията на изкуството бѣха отъ ранитѣ ми години моята страсть. Тази потребностъ, да обхождамъ съ произведения на изкуството и съ художници, бѣ стигнала дори до съзнание за дългъ, отъ какъ самъ можахъ вече да опредѣлямъ художествената срѣда на моитѣ голѣми роли и особено отъ годинитѣ когато като ржководителъ на театра се грижахъ за художествената

страна на поставянитѣ въ моя театъръ пиеси. Каква прекрасна епоха на творчески трудъ бѣ времето, когато за приготвление на моята пиеса „Гьощ фонъ Берлинхингенъ“ се ровѣхъ въ картинитѣ на Лукасъ Гранахъ и други стари майстори отъ вѣка на Реформацията! Каква сила на рицарска и гражданска мъжественостъ се излъчваше отъ характернитѣ глави на Лукасъ Гранахъ, и какво удоволствие бѣ за мене да възкреса тѣзи мъже въ ризници и въоръжение отъ Хайлдербергския замъкъ!

При всичката своя разнообразностъ на тоя свѣтъ отъ картини, за мене все пакъ съществува една здрава срѣдина. И тази срѣдина се нарича: Рембрандъ. Азъ се чувствавамъ свързанъ съ него съ родственитѣ връзки на единъ вътрешенъ изборъ. И това не само отъ непрестанното разглеждане на неговитѣ картини. Азъ същото така съ пламенно усърдие четѣхъ всичко, което бѣ написано за него, и неизличимо впечатление ми направи Хендрикъ ванъ Лооновата книга „Рембрандъ — Свѣрхестествениятъ“. Отъ всичко това въ мене закрепи единъ художественъ идеалъ отъ Рембрандовия духъ: Неговата висша ржководна звезда бѣ създаването на една, непристорена естественостъ, на една реалистична дѣловив-

тость и на едно тъй дълбоко вътрешно чувство, че реализмът от само себе си се превръща във свърхестественост. Въ този смисъл аз виждам въ Рембранд единъ учителъ на личното мое сценично изкуство.

Въ личността на Рембрандъ действуватъ съвършено опредѣлени елементи, по силата на които той особено подхожда на артиста. Да, азъ бихъ желалъ да твърдя, че въ самия Рембрандъ се крие единъ сцениченъ артистъ, а преди всичко единъ гениаленъ режисьоръ. За доказателство на това ми схващане азъ се спирамъ най-напредъ на факта, че единъ отъ главнитъ атрибути на актьора, безъ който той би билъ немислимъ, е огледалото, което при Рембрандъ винаги е играло една отъ най-големитъ роли.

Актьорътъ и огледалото! Ние можемъ съ часове да седимъ предъ огледалото, азъ твърдя, че актьорътъ прекарва по-големата частъ отъ своята дейностъ предъ огледалото, не само защото се нуждае отъ огледалото за направа на маската си. Рембрандъ имаше сжщото отношение къмъ своя собственъ изгледъ, който той непрестанно проучаваше предъ огледалото, убедително свидетелство за което е голѣмиятъ брой на неговитъ автопортрети.

Но где се криятъ подбудитѣ, които каратъ художника постоянно да рисува собствения си образъ? Това бѣ — съ една дума — неговия интересъ къмъ мимиката! Неговото загодично ровене изъ собствения си образъ отговаря на предчувствието, че той е въ състояние да долови израза само въ неговата съкровена сжщностъ, тъй както той се отразява въ общия неговъ външенъ видъ като продуктъ на собственитъ му преживявания.

Чрезъ мимическитъ промѣни на лицето: тукъ усмивка, тамъ гнѣвна заплаха; тукъ напрегнато внимание, тамъ болезнено унасяне — той по чисто самосусветивенъ пътъ произвежда въ себе си опредѣлени прояви на чувства. Той, следователно, разширява скалата на изразитъ на своя делинителенъ образъ, като въ този мимически монологъ играе ролята ту на веселия, ту на гнѣвния, ту на надмѣнния. Съ тази констатация ние открито навлизаме въ сжщността на актьора, която сменно почива на способността да разшири до тамъ възможноститъ на собственитъ си преживявания, че да може лесно да се вживѣе въ чуждитъ преживявания на своитъ роли.

Всѣки истински актьоръ е хиполаръ. Той трѣбва да може да достигне отъ полюса на

собственитъ си чувства и преживявания до противния полюсъ, където е родината на ония характери, които съвсемъ не отговарятъ на неговия видъ, и къмъ които ще трѣбва предварително да се нагоди, за да може да обладае своя художественъ сцениченъ образъ. Когато проследимъ опититъ на Рембрандъ, да разшири своето Азъ до противоположния полюсъ. Още твърде младъ той се е чувствувалъ магически привлечанъ отъ възрастта на бѣловласитъ. Той постоянно рисува стари еремити, апостоли и забравени въ своята самотностъ пророци, които седятъ въ нѣкой тъменъ жгълъ, въ нѣкоя дупка, или въ нѣкоя полумрачна килия, наведени надъ книги, потънали въ размисления или заровени въ грижи. Изглежда като че той искаше да черпи всичката житейска опитностъ, която поради ранната си младостъ не можеше да има непосредствено отъ живота, отъ до горе напълненитъ кърчизи на тия лица, носящи всички белези на суровостъта на живота. Значи самиятъ младежъ се превръща въ старикъ, за да попълне резервоара на собствената си още недостатъчна опитностъ. Съ това азъ само поставямъ въ връзка основния фактъ, който е присжщъ на всѣки актьоръ; това, че тъкмо младиятъ актьоръ има амбицията да превѣплощава стари роли, да се вживява самъ въ образа и маската на стария човѣкъ.

Наредъ съ свѣта на бѣловласитъ, Рембрандъ се чувствуваше привлеченъ и отъ единъ другъ противоположенъ нему свѣтъ — тоя на просиянитъ. И все пакъ колко странна е тази симпатия на единъ младъ човѣкъ, комуто се удаде въ малко години да си пробие пътъ. Ако при старцитъ, изобилието на опитностъ бѣ това, което омайваше младия човѣкъ, то при просиянитъ това бѣ страданието, къмъ което се чувствуваше привлечанъ като едно мрачно предчувствие за сждбата, която му предстоеше. Значи и тукъ сжщо едно предвкусване на страдалческа опитностъ чрезъ изкуството.

Може би изглеждатъ твърде общени тангентитъ, които поставихъ досега съ изходна точка моята актьорска професия до огромния радиусъ на Рембрандовото творчество. Но за да подчертая още по-ясно тази връзка и да

формулирамъ недвусмислено актьорския елементъ въ Рембрандъ, азъ се връщамъ на редица негови автопортрети, въ които той ни се представя въ костюмъ и въ маска, значи като актьоръ!

Въ всички тѣзи автопортрети това бѣ стимулансъ на чуждия костюмъ: възбуждащото шумолене на копринената материя, перата или блѣстящитѣ женски накити, които му помагаша за повишаване значението и за разширението на собственото му Азъ; Рембрандъ не е нѣкой Макартъ! Всички тия ценни вещи не сж за него само нѣкакви реквизити, съ които пишно декорира своитѣ картини, това не сж само нѣкакви костюми, съ които маскира своитѣ модели. Това че Рембрандъ съ такава охота навлича тия чужди одежди е за насъ доказателство, че тѣ му служатъ за мостъ къмъ неговитѣ превъплощения.

Всѣки актьоръ познава напълно своеобразната омая на костюма, която никога не преминава, колкото много и да смѣня костюмитѣ, така че първата костюмирана репетиция на нѣкоя нова пиеса е за него единъ особено привлекателенъ случай. Тѣй като при тази първа репетиция въ костюмъ трѣбва да се извърши „голѣмото преобразование“, при което трѣбва да се придаде решителниятъ характеръ на ролята.

Отъ тия автопортрети въ костюмъ и маска има само една малка крачка до забележителнитѣ картини, въ които Рембрандъ ни се показва вече не като отдѣлно буржоазно Азъ, а като превъплъщаемъ актьоръ въ нѣкоя драматична роля.

Азъ не считамъ за нѣкаква случайностъ, а за една вътрешна необходимостъ, обстоятелството, че скритата драматичностъ на Рембрандъ въ оная страшна картина на Самсонъ прави алюзия за Шекспиръ, и въ спокойната и дълбока гравюра на неговия Д-ръ Фаустъ влиза въ връзка съ централната фигура на германската стена.

Прочутата „Нощна стража“ отъ художника по поръчка на

Въ свѣта на „натурь-моръ“ Рембрандъ изпѣква съ своя т неговитѣ ржце всѣки сюжетъ д драматична сила.

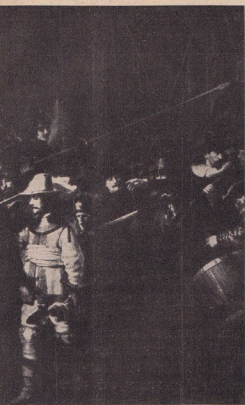
Що за гениаленъ режисьоръ

Хайнрихъ Георге въ ролята на Гьотцъ фонъ Бер-
лихингенъ по едноименната пиеса на Гьоте

Често пжти суровата и почти лишена отъ съп-
пѣвка особено въ неговитѣ бгъгло нахвърлани скицъ
пропуща да види дълбоката като бездна ненави-
показватъ: въ ляво: „Смѣщениетъ се селянинъ“
дветѣ датирани отъ 1634 година; и въ средъ

Рембрандт, едно произведение, рисувано
тердамската отбрана на града

а на холандската живопис
ничен ръст, тъй като под
ига до степен на една странна
този който създаде „Нощната

дание реализтика въ Рембрандовото изкуство из-
рисунки по такъв fasciniращ начин, че човекъ
остъ на представените модели. Нашите снимки
дъсно: „Треперящият от студъ просяк“, и
— „Еднокракият“ (отъ около 1630 година)

стража“? Въ никоя картина Рембрандт не се приближава така до гения Шекспиръ, както въ своята „Мощна стража“. Само Шекспиръ има още способността да ни въведе въ лабиринта на едно сърдце и, както Рембрандт, да изразява изчерпателно неизказаното само съ единъ намекъ. Нѣма примѣръ на нѣкоя по-голяма възвишеност на духа, който да би могълъ да бжде взетъ отъ актьора за образецъ, както тия произведения на по-късния Рембрандт.

Рембрандт — единъ актьоръ и учител на театралното изкуство! Има единъ автопортретъ на майстора, отъ който той по най-убедителенъ начинъ говори на насъ актьоритѣ, и който никой истински актьоръ не може да гледа безъ да бжде обладанъ отъ най-силно вътрешно възлание. Това е неговиятъ последенъ автопортретъ и е окаченъ въ старата Пинакотекa въ Мюнхенъ. Ние виждаме едно увѣхнало лице, което ни гледа съ единъ неопредѣленъ, полусмутенъ погледъ и една странна усмивка, която е безпомощна и превъзходяща въ едно и също време. Една съвършено особена душевна несигурност: Добре ли го направихъ? Дали бѣ добре така? Или всичко бѣ напълно погрѣшно? — това е което се чете по тия пречупени, бихъ казали изблѣднѣли черти на лицето.

Това е, както вече казахъ, последниятъ автопортретъ на Рембрандт. Въ него той по тоя начинъ се прощава съ своето приключено творчество, той го напуша въ известна степенъ като единъ актьоръ, който за нѣколкото часа презъ вечерята бѣ носителъ на възшебството и сменя своя костюмъ и грима си, и отъ тоя чудесенъ свѣтъ се връща въ своя делниченъ животъ. Съ сѣщия изразъ на лице, както Рембрандтъ при напушане тукъ своето дѣло, сме напушали ние често пѣти нашия гардеробъ. Тази несигурност по отношение на мощнитѣ творчески задачи е нашата невзрачна и сжщевременно горда участъ!

Последниятъ автопортретъ на
Рембрандт отъ 1665 година

ПРАБЪЛГАРИТЪ

И ТЪХНИТЪ ХАНОВЕ

Отъ основаването на първото българско царство въ 679 г. — когато Кубратовиятъ синъ Исперихъ мина Дунава съ отряда си и се засели въ сегашна Добруджа — до покръстването на българитѣ въ 864 г., България се управлявала отъ неограничени господари, наричани ханове, които били същевременно и върховни жреци. Презъ цѣлия този периодъ отъ време, близо 180 години, се изредили на ханския престолъ 17 ханове, които винаги сж държали Византия въ респектъ съ своята стихийна бойна сила.

Спроедъ съмнителни византийски хроники и сказания, прабългаритѣ били скитнически народъ отъ турско-татарски произходъ, близки до хунитѣ. Тѣ живѣли подъ чергилъ и избѣгвали отседналия животъ въ села и градове. Мжжетѣ яздили коне, а женитѣ и децата ги следвали съ голѣми коли, по 10—12 души въ родъ — така, както сж виждани въ тѣхното преселническо движение за зема и хлѣбъ.

Необозримо е, какъ прабългаритѣ безъ копнежъ за отседналъ животъ и безъ родство съ дунавскитѣ славяни ще дойдатъ тукъ на Балканитѣ като скитническа орда и ще основатъ най-силната славяно-българска държава. Когато отидемъ въ обсега на прабългарската столица Плиска, не далече отъ гр. Шуменъ и видимъ следи отъ каменни дворци, водопроводи светилища, отломъци отъ мраморни колони, валове, крепостни стени, бойни кули и пр., ние ще почувствуваме могъществото на българскитѣ ханове и разцвѣта на тѣхната култура — обстоятелства, които нѣматъ нищо общо съ облика на едно скитническо първобитие.

Въ какви отношения сж били изпърво прабългаритѣ съ Византия, най-красноречиво говори приятелското разположение на ханъ

Тервелъ (701—718) къмъ нея. Той поелъ кормилото на новата държава следъ 22 години отъ основаването ѝ. Самитѣ византийски летописци разказватъ, че Тервелъ възстановилъ на престола избѣгалия при него сваленъ императоръ Юстинианъ II, а две години по-късно императоръ Львъ Исаврийнинъ го повикалъ на помощъ да освободи Цариградъ отъ обсадата на арабитѣ. Следъ като разгромилъ нападателитѣ ханъ Тервелъ влѣзълъ въ приятелската столица, посрѣщанъ като спасителъ и великъ господаръ.

Презъ времето на ханъ Крумъ (802—814) българската държава е граничила на северо-западъ съ голѣмата Франкска държава на Карлъ Велики. Византийцитѣ сж търпѣли отъ него страшни поражения, понеже сж успорвали българското жизнено пространство на югъ. Тѣхниятъ императоръ Никифоръ I Логотетъ въ похода си презъ 811 г. срещу българитѣ билъ обграденъ въ единъ отъ проходитѣ на Източния Балканъ, разбитъ и унищоженъ съ цѣлата му войска. Крумъ взелъ главата му и поръчалъ да направятъ отъ черепа ѝ златна чаша, съ която се черпелъ на тържествени хански угощения.

Отъ него сж създадени първитѣ български писани общодържавни закони, известни подъ името Крумови закони. Съ тѣхъ се премахнало обичайното право, по което се сждѣли дотогава българитѣ. Нашитѣ учени доказватъ, че въ тия закони има отражения отъ старото германско право, обстоятелство, което говори за нашитѣ отдавнашни връзки съ германския народъ.

Приемникътъ на Крума синътъ му Омуртагъ (814—831) разширилъ държавата си на северо-изтокъ чакъ до Днепъръ, където се удавилъ копантъ му Окоршъ при опитъ да мине рѣката, съ войскитѣ си.

Хант Омуртаг се славил с име на голѣмъ строителъ. Следи отъ неговото строителство се виждатъ и сега въ Плиска и близко до нея светилище въ подножието на скалитѣ при с. Мадара, където отъ недрата на една амфитиатрално открита пещера изтича буенъ потокъ. Това първобългарско светилище е известно съ своя скаленъ релефъ, нареченъ „Мадарски конникъ“ — едно грамадно изображение на конь и ездачъ, изсечени на отвесна скала на височина 23 метра. Надписътъ му е на гръцки. Изброява по-важнитѣ подвизи на ханъ Крумъ. По това се сѣди, че Мадарскиятъ конникъ е създаденъ въ негова паметъ отъ сина му Омуртагъ.

Въ тоя необикновенъ паметникъ сж отразени символитѣ на ханското всемогъщие, дадено отъ Бога, който е единъ за правда и сѣдъ: зълъ за злитѣ, добъръ за добритѣ. Ханътъ е изобразенъ възседналъ на жребецъ въ тържествена походка, здраво хваналъ съ дѣсницата си поводитѣ му, а съ другата държи жертвена чаша. Неговото безстрашие е изобразено съ прободенъ отъ копие то лъвъ, стърченъ и издъхналъ въ краката на коня. Ханътъ се следва отъ неговата любима хрътка съ безпредѣлната ѣ вѣрностъ на другаръ и стражъ.

Оброчнитѣ плочи съ тракийски конникъ, които се срѣщатъ често изъ България, не носятъ символитѣ на Мадарския конникъ, така близки съ религията на прабългаритѣ. Богътъ на небето и слънцето се казвалъ у тѣхъ Тенгри (Тангра). Винаги ханътъ, когато излизалъ въ походъ, пренасялъ жертва на тоя слънчевъ богъ. Мистерията се извършвала на нѣкое възвишено мѣсто, каквото е било светилището въ завои на мадарския скаленъ вѣнецъ, откъдето се гледа цѣлия ширъ на Шумenskoto поле. За жертва се избирало куче, бѣлъ конь или човѣкъ. Въ жертвения екстазъ ханътъ призовавалъ благослова на слънчевия богъ, издигалъ надъ главата си окървавенъ мечъ и правилъ заклинание за вѣрностъ и победа.

Кучето е олицетворявало не само вѣрностъ въ мистичнитѣ видения на прабългаритѣ. Неговото виене предсказвало близка смъртъ на нѣкой членъ отъ рода. Това вѣрване и досега не е изчезнало отъ мистичния обликъ на простолуднето въ България.

Бѣлиятъ конь пѣкъ допадалъ на българската слънчева душа. Въ него първобългаритѣ

виждали своя вихренъ устремъ и своята победоносна сила.

Не е мѣчно да отгнемъ и смисъла на жертвоприношението, въ което объектъ е билъ човѣкъ. Това светителство се е налагало, както при всѣка жертва, отъ нуждата да се създава вѣра и духъ за победа и изобщо — готовностъ да се постигне желаниа успѣхъ, ако не и успокоение, което дава връзката съ божията сила.

Християнството срещна силенъ отпоръ въ първичния мирогледъ на българина, който е отдавалъ на всѣкъде душата си на слънцето и не е слизалъ въ подземията да дири свѣтлина въ мрака и спасение въ робското подчинение. Покръстването на българитѣ презъ времето на ханъ Бориса е било резултатъ на една върховна държавна политика. Затова простата душа на българина остана докрай чужда на християнския мистицизмъ за прераждане чрезъ страданието и смъртта.

Първъ ханъ Омуртагъ видѣ въ пристѣпна на християнството една опасностъ за готовността на неговия войникъ да се жертвува за българския богъ и когато разбра, че християнската тайна засегна и неговия дворъ той не се поколеба да жертвува двамата си първи синове Ейравота и Звиница, заподозрѣни въ християнско изповѣданне, както по-късно покрѣстениятъ ханъ Борисъ пожертвува своя първороденъ синъ Владимиръ като езичникъ и противникъ на неговата държавническа идея да обедини съ една обща духовна връзка българскитѣ славяни, които на югъ бѣха вече изгубили своята първична природа подъ прѣкото влияние на мистичната догма за свѣрхчовѣка като спасителъ. Затова той прати посрѣдници въ Кутмичевца (Орхидската областъ), каквито бѣха светителитѣ Климентъ и Наумъ, за установяване на национална връзка съ новата религия и по тоя начинъ намали бойната сила на неговата държава съ универсалното понятие за Бога и християнското съзрѣвание на свѣта.

Неговиятъ великъ синъ царъ Симеонъ воюва за свободата и сѣществуването на своя народъ съ психиката на сѣщински езичникъ, колкото душата му да мина презъ калѣпа на византийския догматизмъ като възпитаникъ на патриархъ Фотий въ Магнаварската школа.

Димитъръ Христовъ

НИКОЛА КОПЕРНИКЪ

По случай 400 години отъ смъртта му — 24. май 1943

Едно коперниканско дѣло — тази изразъ е станалъ символъ за всичко наистина епохално, което се извършва въ нѣкоя област на естествения или духовни науки. И наистина, ако изследва човѣкъ на колко такива коперникански дѣла би могла да се позове свѣтовната история, то ще установи, че тѣ не сж много. Тѣй като тѣ би трѣбвало да се отнасятъ до дѣла отъ наистина космически размѣри, или пъкъ до такива, които да създадатъ нѣщо напълно ново въ нѣкоя важна за човѣчеството област. Иначе би било твърде жалко за тази почетна титла. Това само показва вече цѣ-

лото самотно величие на оня човѣкъ, който ни подари новия образъ на свѣта, който дълго време бѣ предметъ на споръ и въпрѣки всичко накрай можа да се наложи срещу всички съпротиви.

Този който нѣкога е пребивавалъ въ идилличния отстраненъ Фрауенбургъ въ Източна Пруссия, недалечъ отъ корабостроителния градъ Елбингъ, и е потъвалъ въ спомени по главния свещеникъ на катедралата Коперникъ и неговия тихъ домъ, то той не можеше да се освободи отъ следната мисль: Единъ малкъ човѣшки мозъкъ, единъ единственъ човѣкъ, презъ цѣлия си животъ впрегнатъ въ колесницата на неспокойния духъ, търсещъ първопричината на всички явления, преследванъ отъ опасности и заплашвания, разкри единъ съвършенно новъ образъ на свѣта и отреди

Коперникъ, по една рѣза отъ онова време, работа на непознатъ майсторъ

ново мѣсто на човѣка въ вселенната. Никоя величие на човѣка и неговото превъзходство надъ всемира, въ който той все пакъ не представлява нищо повече отъ една пращинка, не се чувствува тѣй ярко, както въ свѣзка съ една такава мисль. Човѣкътъ създава единъ образъ на свѣта, проследява пътя на звездитъ и изчислява и най-отдалечениятъ свѣтовни събития. И все пакъ, въ духа на Коперникъ, той застава нерешителенъ и изпълненъ съ страхопочитание предъ мощния Космосъ, не се хвали и не се радва за разрушението на единъ старъ несправедливъ образъ на свѣта, а боязливо и все пакъ гордо извършва възложената му отговорна задача, да хвърли единъ новъ взоръ въ всемира и неговитъ закони и да ги предаде по-нататъкъ на човѣчеството.

Не трѣбва ли да се даде право на германцитъ да се гордѣятъ съ това, че единъ отъ тѣхъ бѣ призованъ да завърши това дѣло, което, — това трѣбва да бѣде тукъ веднага изтъкнато — наистина не можеше да бѣде оценено въ своята цѣлостъ, обаче все пакъ веднажъ за винаги можа да прозрѣ въ същественото, годишната обиколка на земята около слънцето и същевременно ежедневиотъ въртене на земята около осъта си. Съ крайно недостатъчни срдѣства поляцитъ се опитаха да повдигнатъ претенции върху Коперникъ, обявявайки го за свой.

Следва на стр. 235

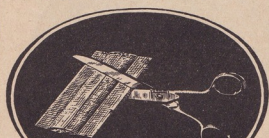
Навсѣкѣде, кѣдето се говори за лѣкар-
ства, химикали и реакенции, името

MERCK има голѣма тяжестъ

E. Merck

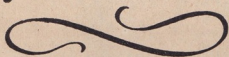
CHEMISCHE FABRIK . DARMSTADT . Осн. 1827

Траумапластъ

Всѣкога годна за употреба

**Лѣковитата
мушамичка за рани**

Въ Всички аптеки и дрогери
Carl Blank, Bonn a. Rhn.

Въ различни случаи
като разслабително
и очистително сръдство

ДАРМОЛЪ

се употребява
повече отъ 35 години
изъ цѣль свѣтъ.

Осигурете

живота

и имота си!

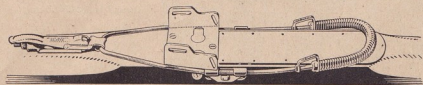
Германскитѣ застрахователни дру-
жества ви даватъ тази възможность,
тъй като при тѣхъ вие можете да
сключите застраховка за:

животъ	гаранция
пожаръ	болестъ
злополука	автомобилъ
транспортъ	отговорность
строежъ	машини
градушка	дъждъ
добитъкъ	наводнение
пжтуване съ	стъклария
самолетъ	обезпечение
прекжсване	повреди отъ бури
на работа	и вихрушки
кражба	телефонъ
и взломъ	кредитъ

REICHSGRUPPE VERSICHERUNGEN

сѣ Walch-Arlberg-Bindung Патентъ KINZL

Преимущества: еластични диагонали и практичностъ

побѣдиха:

На международнитѣ съеззания въ Цаюпане прѣзъ 1938/39 год. — майсторитѣ на скизание и изначаване стрѣмнини.

Прѣзъ 1940/41 год. при Кортини — състезавациитѣ се за техника и съвършенство голѣми майстори на ски-спорта.

CARBRO-AUTOTYP

ви дава възможността и удоволствието самита опититѣ върту хартията ващитѣ Kodakcolor и Agfacolor снимки. Това е извънредно лесно и приятно както за професионалисти така и за любители.

Комплектитѣ се доставятъ чрезъ:

CARBRO-AUTOTYP

Wien VII/62, Neubaugasse 33

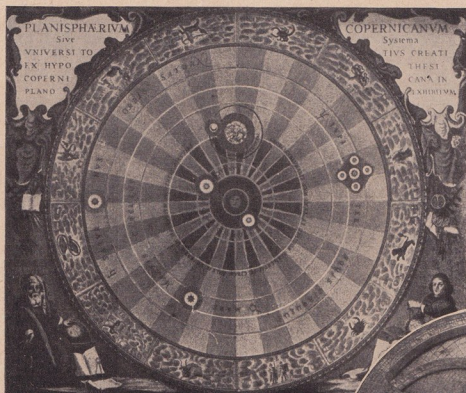
КРЕМЪ
ПУДРА

Leichner

Достатъчно е най-слабо намазване

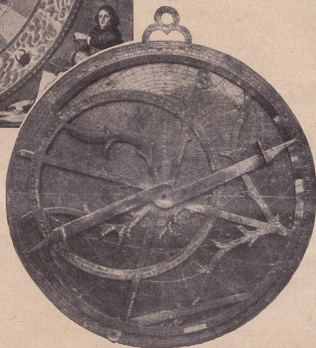
Нищо обаче не е тъй положително както германския произходъ на Коперникъ отъ дветѣ му родителски линии. Неговиятъ дѣдо бѣ търговецъ въ Краковъ, единъ по него време важенъ германски градъ. Семейството произхождаше отъ селото Кюперникъ при Найсе въ Силезия. Синътъ на този търговецъ се засели въ Торнъ въ западна Пруссия, единъ градъ, който по онова време бѣ населенъ сѣщо така въ погодѣмата си частъ отъ германци. Той се ожени за дъщерята на староградския мирови съдия Ваценроде и въ 1465 год. стана сѣщо така мирови съдия на Торнъ. Съ това той доказа своята „правоспособностъ за съветникъ“, нѣщо което би било изключено за единъ полякъ. Още отъ 14 столѣтието семейството принадлежеше къмъ съвета на градъ Торнъ. Единъ братъ на неговиятъ тѣстъ, значи сѣщо единъ Ваценроде, стана епископъ на Ерmlandъ противъ волята на полския кралъ и се застъпваше за признаването на германския езикъ. Както своя племенникъ, великия Коперникъ, който по-късно стана главенъ свещеникъ въ катедралата на Ерmlandъ, той се стараше да брани специалнитѣ права на Ерmlandъ срещу претенциитѣ на полския кралъ. Трѣбва да се смѣта като истински символъ, който се свързва съ паметта на истинския германецъ Николай Коперникъ, това, че той се е родилъ тъкмо по времето на тази германска борба срещу чужди домогвания. Това бѣ на 19 февруари 1473 год.

По онова време, повечето германци които искаха да продължатъ образованието си, биваха привлечани въ нѣкое висше училище на Италия. Така 20 години по-късно Парацелзий отиде въ Ферара и постави тамъ основитѣ на своята медицинска наука. Коперникъ, обаче, отиде въ Болоня, където се много занимаваха

Факсимиле на една стара скица на всемира, по пред- ставителъ на Коперникъ. Споредъ Андре Челариева- та „Хармония Макрокос- мика“ отъ 1660 год.

Астролабиумът на Ре- гиомонтанусъ (инстру- ментъ за измерване раз- стоянията на съзвездия- та). Оригиналът отъ 1648 год. въ германския музей при Нюрнбергъ.

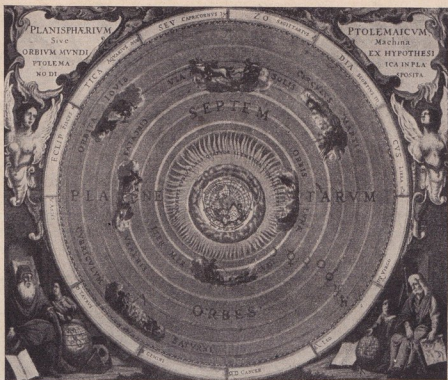

съ астрономия. Самъ той следваше главно ух- но право, но се посвети също и на гръцки, нѣщо което по онова време бѣ рѣдкостъ, и стана магистър на свободните изкуства, значи това, което днесъ наричатъ филологъ. По же- лание на Фрауенбургския глава на катедра- лата, при когото бѣ прекаралъ известно време, той следваше още медицина въ Падуа и за- върши своитѣ правни науки съ добиване на титлата докторъ. По тоя начинъ той стана единъ всестранно образованъ човѣкъ, който си служеше безъ усилия съ всички науки. Обаче неговата мисль и внимание бѣха на- сочени къмъ тайнитѣ и великитѣ закони на вселенната. Региомонтаносъ, съчинението на Птоломей и всичко което се отнасяше до астро- номията вълнуваха неговия духъ. Започна да го занимава мисльта дали не би могълъ чо- вѣкъ да отстрани многото грѣшки, неточности и комплицираности на Птоломеевия образъ на свѣта, споредъ който земята е центъра на Кос- моса, като бѣде създадена една друга кон- цепция за движението на планетитѣ. И това му се удаде. Въ Фрауенбургъ, кждето живѣ отъ 1510 година до смъртъта си 1543 год. и обитаваше северо-западната кула на Дом- бургъ, той постоянно се занимаваше съ тия мисли, крачеше стѣпка по стѣпка напредъ, постоянно подобряваше своитѣ взглядове и се осмѣли да се опълчи срещу признатата по негово време наука.

Той изхождаше отъ желанието да може пред- варително да изчислява по единъ по-простъ и по-сигуренъ начинъ движението на небе- снитѣ тѣла, слънцето, месеца, и планетитѣ. Той взе за база 13-тѣ книги, познати подъ за- главие то „Голѣмия борникъ“ или „Алма- гестъ“. Птоломей, който премина въ историята на човѣчеството като създателъ на Птоломее- вия образъ на свѣта той живѣ 80 до 147 г. сл. Хр.), бѣ заелъ даннитѣ за главнитѣ свои на- блюдения отъ отличния природоизпитателъ Хипархъ. Забележителенъ паралелъ въ исто- рията на човѣшкия духъ е това, че също и Ко- перникъ не откри нѣкои нови факти, но се облегна върху наблюденията на Региомон- танусъ и други астрономи. При тѣхната досто- вѣрностъ той съ право можеше да стори това. Но той бѣ творчески духъ, човѣкътъ на голѣ-

митъ комбинации на върното математическо чувство и тук наблюдаваме почти същия процес, както през 1900 год., когато Макс Планк създаде квантитативната теория, съ която физикалният образ на свѣта се сгромоляса напълно, като при това бѣ забелязалъ само неточноститѣ между наблюденията и съществуващата теория, отнесе се сериозно къмъ тѣхъ и ги отстрани. Изглежда че тукъ се касае до единъ творчески основенъ актъ, който при всѣки решителенъ завои въ историята на духа се връща наново, и до който избраницитѣ на съдбата въ пълна концентрация на своя духъ се докосватъ, неуморимо го разработватъ и то винаги съ успѣхъ. Самитѣ тѣ не сж нѣкакви експериментисти.

Въ Алмагестъ земното кълбо се приемаше за неподвижно. Затова пъкъ трѣбваше да се приеме, че всичко около него се движи въ много кръгове. Възникна и такъвъ безпорядъкъ въ пѣтицата на звездитѣ, че никой вече не можеше да се справи въ тази материя, която се рисувахе като невѣроятна дори и за най-простото математическо чувство. Кръговитѣ пѣтица на планетитѣ около земята се представяха всички като ексцентрични, това значи, че планетитѣ описваха кръгове, при които обаче земята не се намираше въ центъра, а на нѣкое друго мѣсто. Сжщо и Коперникъ смяташе отначало, че планетитѣ извършватъ така нареченитѣ кръгови движения, дори двойно кръгово движение. Това значи: той оставаше планетата да се движи по единъ кръгъ, чийто центъръ се движи въ единъ другъ кръгъ, чийто пъкъ центъръ слънцето обикаля въ една огромна джга. Въ 1514 год. той стигна до тамъ, че можеше да представи въ 34 движения всички небесни явления — при което приемаше звездния небосклонъ за лежащъ извънъ слънчевата система, така че той винаги като се оставаше сжщия. Едва Джордано Бруно превърна неподвижния звезденъ небосклонъ въ

Копие на една стара скица на Птоломеевата свѣтвна система, която въ противоположеностъ на Коперниканската, поставя земята въ центъра на вселената

една система на подвижни звезди, като сжщо приемаше теорията за движението на слънцето. Въ течение на годинитѣ Коперникъ опрости своята система и написа главното си съчинение, шесттѣ книги върху кръгообразността на небеснитѣ пѣтица.

Съ какви трудности имаше да се бори човѣкъ по онова време, показватъ многобройнитѣ възражения, които правѣха приятелитѣ му. Така напр. на теорията, че земята се върти се възразяваше, че въ такъвъ случай облацитѣ и птицитѣ би трѣбвало така да се каже да останатъ овиснати надъ нея. Тогава не познаваха още законитѣ за инерцията и не знаеха, че въздухътъ е едно тѣло, което мъкне съ себе си облацитѣ и птицитѣ. Накрай обаче, всички тѣзи трудности бѣха преодоленни и намѣриха обяснение и на това.

Понеже се боеше може би отъ нѣкакъвъ конфликтъ, Коперникъ, разбира се, се реши твърде неохотно да издаде своето главно съчинение. Когато му донесоха първия отпечатанъ екземпляръ, той бѣ на умиране. Поради това той не можа да установи непосредственото действие на своя трудъ. Следъ неговата смъртъ, неговия новъ образъ на свѣта извърши неудържимо своя победенъ ходъ. Настъпи една нова ера.

X. III.

ЗВЕЗДИ НА ИСПАНСКИЯ ТАНЦЪ

отъ Вили Щулфелдъ

Въ борбитъ за подновяване на европейската култура, размѣната на културни прояви между приятелскитѣ европейски народи на

континента въ всички области на изкуството достига до доста насърчителни размѣри.

Въ тоя процесъ излизаниятъ все по на преденъ планъ въ тая голѣма общность художественъ танцъ ни се представя днесъ повече отъ всѣки другъ пжтъ като културенъ факторъ отъ неуспоримо значение.

Художествениятъ танцъ нѣма нищо общо съ танца на вариететнитѣ гърли на Ню-Йоркския театъръ Бродвей. Въ него се демонстрира една акробатска съвършена техника, която, наистина, може да смае публиката съ своитѣ масови танцови сцени и голи крака, но той все пакъ си остава само едно забавно зрелище съ формална виртуозность. Въ него бедниятъ откъмъ духъ и чуждъ на изкуството американизмъ ни се показва въ драстичната форма на една танцова акробатика, която никога не се откроява като изразъ на нѣкакво духовно преживяване, както е това при близкия до народния битъ художественъ танцъ.

Измежду изобилието танцови представле-

Звѣзди на испанския танцъ — Марія Еспарца

ния, които непрекъснато се поднасят на германската публика, бълстят гастролите на испанските танцьорки Мариема и Мария Еспарца. Двете артистки съумяха да превърнат звуковите на музиката външно одухотворени движения на тялото и да представят съществения елемент на традиционното испанско танцово изкуство.

Танцьорката Мариема се появи на сцената въ Германия за пръв път през лятото на 1942 г., въ германо-испанската музикална седмица въ курорта Елстеръ. Нейните танци на сцената въ курортния театър се разрастнаха до най-голяма художествена сензация.

Изразителният език на движенията на нейната съвършена по форма техника на тялото се слива въ едно цяло съ ритъма на музиката. Зрителът съ възхищение следи леките, плавни, пропити съ ніжност, люления, последвани след това от бурно-страстни стъпки. Всеки ритмизиран начин на движение диша атмосферата на нейната родина, предавайки най-точна характеристика на придружаващата музика. Увлѣкателна е грациозната гъвкавост на членовете ѝ. Всичко това е придружено от нѣешитѣ кастанети, чиято звучност се разразява от най-леко пианисимо до мощно форте. На късо казано — Мариема е едно единствено по рода си явление въ танцовото изкуство. Нейният акомпаньор испанският пианист Еурико Луцуриага

предаде по изряден начин мѣдроститѣ на компониститѣ Албеницъ, Бретонъ, де Фаласъ и Громадосъ и съ своето фино изпълнение допринесе за постигане на наистина незабравими ефекти. Той съ пълно право взе дѣлъ от почитта, която бѣ отдадена на Мариема въ последните две берлински тацови вечери.

Една интересна характерна нотка придаде на своитѣ Берлински тацови вечери солотанцьорката на „Театро Реалъ Мадридъ“, Мария Еспарца. Програмата далѣ единъ прегледъ на испанския танцъ отъ 18 вѣкъ до днесъ. Особено внимание отдѣли публиката на увлѣкателните разяснения, съ които Шарлота Делмонтъ и представяше всеки номеръ отъ програмата. Последвалиятъ всеко такова разяснение танцъ бѣ изнасянъ отъ Мария Еспарца съ възхитителна грация и съвършенна техника, които докарваха публиката въ истински възторгъ. Затова трѣбваше да повтори много отъ тѣхъ. Пропитиятъ отъ истинско музикално чувство виталитетъ на танца на Мария Еспарца въ своята класическа форма е отъ такава свежестъ и представи толкова много разнообразни и увлѣкателни моменти, че представленията на симпатичната артистка лѣха, наистина, една интересна картина на висшето испанско танцово изкуство. Придрушаващата музика бѣ изнесена на рюля отъ Жозе Ариола, който въ редица солови номера се прояви като пианистъ, съ отлични данни на солистъ.

ТАЗИ КНИЖКА СЪДЪРЖА:

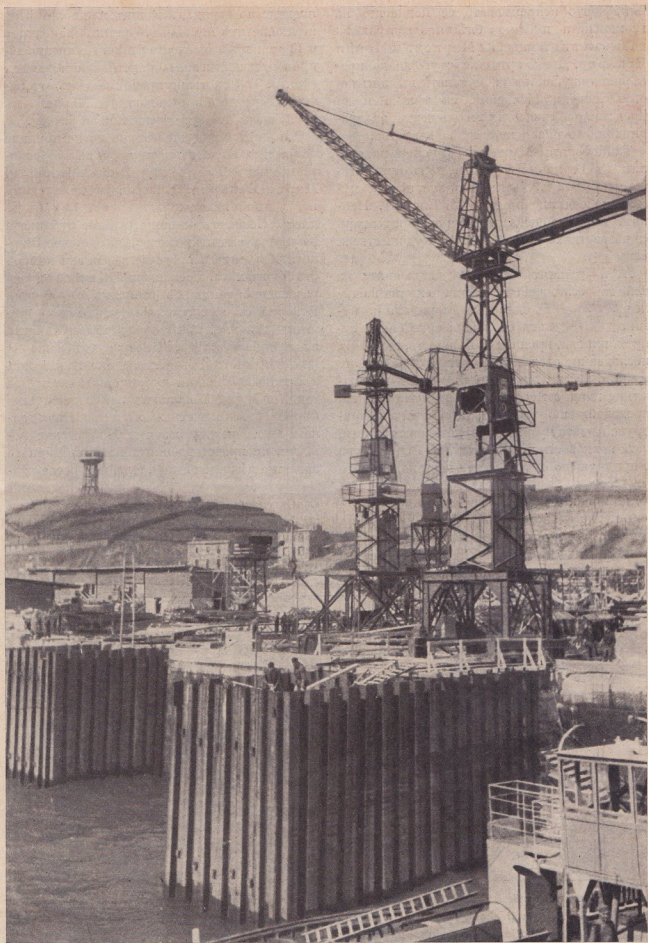
Стр.

Проф. Д-ръ Фридрихъ Гримъ: Франция и Европа	218
С. Т.: Бъдещето на Англия	222
Ерихъ Липпахъ: Свята воля	225
Хайнрихъ Георге: Рембрандъ-учителъ на актьора	225
Димитъръ Христодоровъ: Прабългаритѣ и тѣхнитѣ ханове	230
Х. Ш.: Никола Коперникъ	232
Вили Шуафелдъ: Звезди на испанския танцъ	238

Издава „Fremdsprachendienst“-Verlag G.m.b.H. — Berlin • Редактира комитетъ. Адресъ: Berlin, Knesebeckstr. 28
Рекламно бюро: Gesellschaft für Auslandswerbung m.b.H., Berlin NW 7, Friedrichstrasse 154 —
За България рекламѣтѣ приема: Интра о. о. д-во, София, Врабча 2.

Нови абонати за сѣга не се приематъ.

Даваатъ подъл: August Pries GmbH. in Leipzig

Завършването от организацията Тодтъ на един бункер за прикритие на подводници на атлантическия брягъ